

Гнатишин Л. Б.,*к. е. н., доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
Львівський національний аграрний університет,
м. Львів, Україна***Прокопишин О. С.,***к. е. н., доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
Львівський національний аграрний університет,
м. Львів, Україна*

ПОЛІКРИТЕРІАЛЬНА ДІАГНОСТИКА ВІДТВОРЕННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ: МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД

Метою статті є розробка методичних рекомендацій щодо полікритеріальної діагностики потенціалу в управлінні фермерських господарств з урахуванням особливостей його структури та відтворювальних процесів. Для вирішення поставленого завдання використано методи: системний, матричний, графічний. У статті уточнено поняття «діагностика», а також вироблено методику полікритеріальної діагностики. Запропоновані теоретико-методичні розробки враховують структуру і особливості потенціалу фермерських господарств та дають можливість оцінити перспективи їхнього розвитку. Розроблено алгоритм формування та використання матричної моделі полікритеріальної діагностики в управлінні відтворенням потенціалу фермерських господарств. Таблиця-показник для матричної моделі вибору репрезентативних економічних індикаторів відтворення потенціалу фермерських господарств України побудована з урахуванням інформаційних джерел отримання даних за спрощеної і повної форми обліку та звітності. Методологічні принципи полікритеріальної діагностики відтворення потенціалу фермерських господарств розроблені на основі економічних індикаторів. Перспективними напрямками наукових розробок за досліджуваною проблемою може бути формування моделі рівня виробничого потенціалу фермерських господарств на основі врахування потенціалоутворювальних чинників (конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості і розвитку підприємства) та розробки комплексної полікритеріальної діагностики шляхом визначення інтегрального рівня розвитку фермерських господарств. Проведення діагностики відтворення виробничого потенціалу на основі застосування моделі допоможе фермеру (чи уповноваженому організму) прийняти обґрунтовані управлінські рішення, спрямовані на ліквідацію проблемних моментів та слабких сторін у напрямку досягнення вищого рівня розвитку господарства.

Ключові слова: *діагностика; економічні індикатори; фермерські господарства; матрична модель; потенціал; відтворення.*

Постановка проблеми. Успіх фермерського господарства на ринку та перспективи його подальшого функціонування залежать від значного спектра чинників і визначаються його потенціалом. При цьому потенціал відображає можливості фермерства у різних сферах функціонування, які можуть бути реалізовані або ні. У сучасних умовах динамічних змін ринкового середовища управління фермерським господарством не може бути ефективним без якісної інформаційно-аналітичної бази, яка формується у результаті реалізації

діагностичних процедур. Діагностика націлена на оцінювання та ідентифікування ретроспективного, поточного і перспективного стану з метою формування інформаційної бази для розроблення превентивних, санаційних і реактивних управлінських рішень, спрямованих на вирішення проблем та використання шансів середовища функціонування. Відсутність теоретичних та практичних розробок діагностики функціонування фермерства загалом та окремо відтворення виробничого потенціалу фермерських господарств, брак цілісності у

взаємодії складових елементів діагностики в аграрній сфері зумовлюють необхідність у розробленні теоретико-методологічної та методичної бази формування і застосування полікритеріальних систем діагностики відтворення виробничого потенціалу фермерських господарств на засадах економічних індикаторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати аналізування наукових течій не дають змоги з єдиного погляду розкрити зміст поняття «діагностика» в її економічному сенсі [4; 9; 10]. Сучасні концептуальні тенденції економічної діагностики набули істотних змін – спостерігається перехід діагностичних систем підприємств від монокритеріальності до полікритеріальності. Полікритеріальна діагностика, на відміну від звичайної, оперує системою обґрунтованих критеріїв, що характеризують межі оптимальності функціонування підприємств у різних діапазонах ділової активності та формують базу для багатовекторного комплексного оцінювання підприємства [8, с. 5].

Діагностика – це процес розпізнавання і виявлення на основі визначених ознак (ключових оціночних показників, вивчення окремих результатів, неповної інформації) проблем у функціонуванні об'єкта з метою оцінки наявних тенденцій і виявлення можливих перспектив його розвитку та аналіз варіантів найкращого вирішення виявлених проблем. Л. А. Костирко виділяє чотири різновиди діагностики: аналітичну, інформаційну, антикризову, консультативно-дорадчу [6, с. 25]. Крім того, науковець конкретно вказує, що діагностика є фундаментом для оцінювання потенціалу; система, що ґрунтується на формуванні спеціальної інформації, яка використовується для прийняття управлінських рішень; кількісне вимірювання динаміки потенціалу фінансово-економічної стійкості і вартості підприємства при виборі альтернативних фінансових стратегій підприємства [6, с. 37]. У свою чергу Ш. А. Омаров наголошує на тому, що метою комплексної економічної діагностики діяльності підприємства є підвищення ефективності стратегічного управління на засадах формування та реалізації спеціальних методів та моделей оцінки і розпізнавання його станів на момент визначення діагнозу [9, с. 9].

Більш вичерпне тлумачення системи діагностики діяльності підприємства зустрічаємо в О. Г. Мельник, яка під цією категорією розуміє сукупність технологій, методів, методик, бізнес-індикаторів, суб'єктів, об'єктів та ресурсів, які у взаємодії забезпечують виконання цільових діагностичних функцій [8, с. 18]. При цьому зауважує, що діагностика, хоча й ґрунтується на оцінюванні системи показників, все ж спрямована до їхньої інтеграції, синтезу з метою цілісного вивчення стану об'єкта [8, с. 14].

Постановка завдання. Завданням статті є розроблення методичних рекомендацій щодо полікритеріальної діагностики виробничого потенціалу фермерських господарств з урахуванням

особливостей його структури та відтворювальних процесів.

Виклад основного матеріалу. Фермерські господарства є своєрідними об'єктами як діяльності в аграрній сфері, так і їхнього оцінювання. Оцінювання діяльності вітчизняних фермерських господарств, зокрема і відтворювальних процесів у їхньому розвитку, як правило, характеризується насиченням фінансовими показниками [1; 3; 5]. Проте фінансові показники часто мають ретроспективний характер і не враховують динаміки середовища функціонування, орієнтуються на тактичні, а не стратегічні цілі, не враховують наявність та вплив на загальний результат нематеріальних активів. Зазначене, у свою чергу, вимагає специфічних систем діагностики відтворення виробничого потенціалу фермерства з урахуванням, по-перше, спрощеної структури потенціалу, і по-друге, особливостей його відтворення, що зумовлені винятковістю функціонування фермерських господарств у механізмі аграрного підприємництва. З метою розширення сфер виробництва на засадах відтворювальних процесів виробничого потенціалу, діагностика діяльності вітчизняного фермерства повинна мати системну орієнтацію.

Щоб досягти належного рівня інформаційного насичення процесу діагностики відтворення виробничого потенціалу фермерських господарств, добір репрезентативних економічних індикаторів (ключових показників, які визначають орієнтири відтворення та відображають тенденції розвитку господарства), повинен здійснюватись залежно від цілей діагностики. Для фермера важливо, щоб система індикаторів включала такі, які можна відстежувати без значних витрат на їхнє інформаційне забезпечення. Крім того, система індикаторів повинна бути інформаційно прозорою, щоб кожен суб'єкт діагностики, особливо фермер, чітко розумів цільову шкалу індикаторів.

Кожен етап відтворення виробничого потенціалу (виробництво, обмін, розподіл, споживання) потребує формування індивідуальної системи індикаторів, яка дозволить з вищим ступенем інформативності відобразити стан та перспективи розвитку фермерського господарства. Як правило, лінійно-функціональний тип організаційної системи відтворення виробничого потенціалу, професійний рівень фермера, який не завжди може бути економічного напрямку, можливість ведення спрощеної форми обліку та не обов'язкова наявність у штаті фермерського господарства фахівця економічного спрямування визначає спрощений рівень декомпозиції та нескладну процедуру консолідування економічних індикаторів. На формування переліку економічних індикаторів відтворення виробничого потенціалу також впливають спеціалізація та етапи життєвого циклу розвитку фермерських господарств. Наприклад, на етапі створення фермерського господарства первинними економічними індикаторами можуть бути рівень інвестування, рівень витрат та обсяг попиту. На етапі зростання можна відслідковувати

таку інформацію, як обсяги збуту, темпи зростання попиту на продукцію, конкурентоспроможність продукції, рівень рентабельності, частку ринку, рівень ліквідності тощо. На піку діяльності – показники рентабельності, обсяги капіталовкладень, рівень насичення ринку продукцією. На етапі стагнації – показники рентабельності, ліквідності, кредиторської заборгованості. На етапі ліквідації – обсяги боргових зобов'язань, власний капітал тощо.

Елементи виробничого потенціалу (земля, праця, капітал) фермерських господарств зумовлюють пріоритетність окремих економічних індикаторів, які визначають стан та проблеми забезпечення і використання обмежених ресурсів (матеріально-сировинних, енергетичних, трудових, фінансових тощо). Разом із тим, відстежуються і якісні параметри цих ресурсів – продуктивність використання і відтворення, рівень розподілу ресурсів, їх взаємозаміщення, необґрунтованість втрат. Інформація про значення економічних індикаторів акумулюється за даними бухгалтерського обліку. Якщо ж господарство веде повну журнально-ордерну форму обліку або суб'єктами діагностики є зовнішні користувачі, то декомпозиції індикативної складової діагностики відтворення виробничого потенціалу можуть бути представлені більш ширше.

У середовищі фермерських господарств через проблеми інформаційного характеру можуть виникати певні проблеми, пов'язані із відсутністю співвимірювання та зіставлення результатів діагностики різних суб'єктів оцінювання, неналежної ідентифікації результатів діагностики та певного маніпулювання діагностичними показниками, що зумовлює необхідність у розробці уніфікованої матричної моделі діагностики

відтворення виробничого потенціалу. Передумовою матричного моделювання має бути чітке визначення переліку індикаторів залежно від встановлених цілей діагностики та універсальних методик їх розрахунку у розрізі етапів відтворення виробничого потенціалу. Сутність матричних методів полягає у зображенні складної системи взаємин між подіями, наслідками цих подій, інформаційними ресурсами, витратами на реалізацію тощо. Матричні моделі формують основу для інтегрованої системи оброблення інформаційних масивів, що застосовуються для діагностики ретроспективного, реального або перспективного стану будь-якого економічного об'єкта (підрозділу, підприємства, регіону, держави тощо). Матриці формують інформаційний масив даних і полегшують вибір оптимального варіанта рішення [2, с. 275].

Загалом порядок формування уніфікованої матричної моделі діагностики відтворення виробничого потенціалу фермерських господарств та використання результатів діагностики може бути представлено у вигляді алгоритму (поетапних епізодів) (рис. 1).

Отже, суб'єкт діагностики відтворення виробничого потенціалу фермерських господарств визначає пріоритетність діагностичних цілей. Логічним є те, що для споживачів перманентною ціллю буде оцінювання якісних параметрів продукції, її ціни, співвідношення «ціна-якість». Для кредиторів до основних цілей діагностики віднесемо оцінювання окремого елемента виробничого потенціалу – капіталу. Кредиторів буде цікавити структура капіталу, аналіз можливостей застави тощо. Для інвесторів першочерговим бажанням буде мати достовірну інформацію про перспективи вкладання капіталу, визначення терміну окупності та доходності інвестицій тощо.

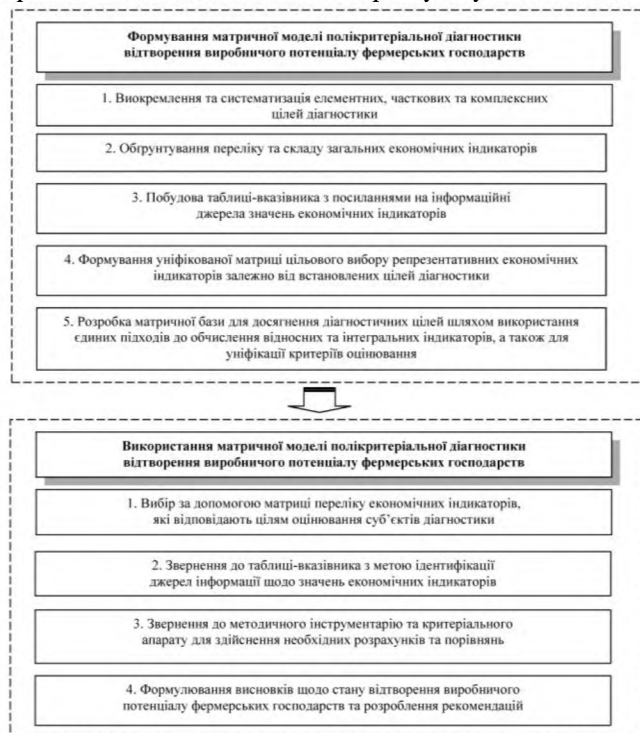

Рис. 1. Формування та використання матричної моделі полікритеріальної діагностики відтворення виробничого потенціалу фермерських господарств*

*Примітка: розроблено на основі [8, с. 135-149].

Другим етапом формування матричної моделі полікритеріальної діагностики відтворення виробничого потенціалу фермерських господарств є обґрунтування переліку економічних індикаторів. Першочергово можна говорити про визначення узагальнених індикаторів на основі фінансової, статистичної і частково податкової звітності фермерських господарств. Конкретні економічні індикатори відтворення виробничого потенціалу розраховують за даними обліку. З цього приводу набуває особливого значення повнота, достовірність та об'єктивність інформації про показники виробничо-фінансової діяльності фермерських господарств, адже їм дозволено вести облік за спрощеною схемою і подавати скорочену звітність. Враховуючи, що джерела інформації про стан виробничого потенціалу фермерських господарств можуть відрізнятися ступенем деталізації, наочно перелік індикаторів діагностування виробничого потенціалу фермерських господарств доцільно зобразити у вигляді таблиці-вказівника із посиланням на конкретні інформаційні джерела отримання даних. Крім того, при визначенні окремих індикаторів є потреба у

врахуванні їхніх значень за кілька періодів. Наприклад, для розрахунку фінансових індикаторів відтворення капіталу є потреба використовувати дані Балансу (Звіту про фінансовий стан) чи Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід), що в деяких випадках вимагає поєднання інформаційного забезпечення шляхом усереднення значень звітів на початок та кінець звітного періоду. Якщо йдеться про діагностику, що спрямована на перспективні показники відтворення виробничого потенціалу, то тут доцільно використовувати норми, тобто встановлені величини витрат праці, засобів праці, сировини та інше із врахуванням специфіки діяльності, або нормативи – регламентовані розрахункові величини різного роду витрат, чисельності, які є основою визначення норм.

Таким чином, у табл. 1 наведено пропонований перелік загальних економічних індикаторів та інформаційних джерел отримання даних про їхні значення. Основою систематизації економічних індикаторів виступають змістове наповнення елементів та етапи відтворення виробничого потенціалу.

Таблиця 1

Таблиця-вказівник для матричної моделі вибору репрезентативних економічних індикаторів відтворення виробничого потенціалу фермерських господарств

Групи індикаторів	ШІФР	Індикатори	Інформаційні джерела отримання даних	
			При спрощеній формі обліку і звітності	При повній формі обліку і звітності
Індикатори етапу виробництва (створення) елементів виробничого потенціалу	V ₁	Розміри землекористування в розрізі форм володіння чи користування	Форма 2-ферм (річна). Основні показники господарської діяльності фермерського господарства	Форма №50-с-г. Основні економічні показники роботи сільгоспідприємств за 20__ рік
	V ₂	Стан технічної забезпеченості	Форма 10-мех (річна). Наявність тракторів, сільськогосподарських машин і енергетичних потужностей	Форма 10-мех (річна). Наявність тракторів, сільськогосподарських машин і енергетичних потужностей
	V ₃	Первісна вартість основних засобів	Звіт по основних засобах (дані з 1С:Бухгалтерія), Баланс, форма №1м, р.031	Звіт по основних засобах (дані з 1С:Бухгалтерія), Баланс, форма №1, р.1011
	V ₄	Середньорічна вартість основних засобів	Звіт по основних засобах (дані з 1С:Бухгалтерія)	Звіт по основних засобах (дані з 1С:Бухгалтерія)
	V ₅	Залишкова вартість основних засобів	Звіт по основних засобах (дані з 1С:Бухгалтерія), Баланс, форма №1м, р.030	Звіт по основних засобах (дані з 1С:Бухгалтерія), Баланс, форма №1, р.1010
	V ₆	Наявність голів худоби	Форма 2-ферм (річна). Основні показники господарської діяльності фермерського господарства	Форма 24-сг (місячна). Стан тваринництва
	V ₇	Витрати на оплату праці	Форма 2-ферм (річна). Основні показники господарської діяльності фермерського господарства	Форма №50-с-г. Основні економічні показники роботи сільгоспідприємств за 20__ рік Звіт про фінансові результати, форма №2, р.2505
	V ₈	Обсяг незавершеного виробництва	Баланс, форма №1м, р.100	Баланс, форма №1, додаткова стаття II розділу активу, бухгалтерські довідки

	V ₉	Середньоспискова чисельність працівників	Форма 2-ферм (річна). Основні показники господарської діяльності фермерського господарства	Форма №50-с-г. Основні економічні показники роботи сільгоспідприємств за 20__ рік
	V ₁₀	Поточні фінансові інвестиції	Баланс, форма №1м, р.220	Баланс, форма №1, р.1160
	V ₁₁	Коротко- та довготермінові кредити	Баланс, форма №1м, р.480+ 500	Баланс, форма №1, р.1510+1600
	V ₁₂	Внесення добрив	Форма 2-ферм (річна). Основні показники господарської діяльності фермерського господарства	Форма 9-б-сг (річна). Внесення мінеральних, органічних добрив, гіпсування та вапнування ґрунтів під урожай
Індикатори етапу розподілу елементів виробничого потенціалу	P ₁	Розміри землекористування в розрізі угідь	Форма 2-ферм (річна). Основні показники господарської діяльності фермерського господарства	Форма №50-с-г. Основні економічні показники роботи сільгоспідприємств за 20__ рік
	P ₂	Надходження основних засобів	Звіт по основних засобах (дані з ІС:Бухгалтерія)	
	P ₃	Шляхи надходження основних засобів	Форма 2-ферм (річна). Основні показники господарської діяльності фермерського господарства	Форма №50-с-г. Основні економічні показники роботи сільгоспідприємств за 20__ рік
	P ₄	Обсяг валової продукції	Звіт по основних засобах (дані з ІС:Бухгалтерія)	Звіт по основних засобах (дані з ІС:Бухгалтерія)
	P ₅	Обсяг товарної продукції	Форма 2-ферм (річна). Основні показники господарської діяльності фермерського господарства	Форма №50-с-г. Основні економічні показники роботи сільгоспідприємств за 20__ рік
	P ₆	Чистий дохід від реалізації основних засобів	Звіт по основних засобах (дані з ІС:Бухгалтерія)	Звіт по основних засобах (дані з ІС:Бухгалтерія)
	P ₇	Оборотні активи	Баланс, форма №1м, р.260	Баланс, форма №1, р.1195
	P ₈	Нематеріальні активи	Баланс, форма №1м, р.030, 031	Баланс, форма №1, р.1000
Індикатори етапу обміну елементами виробничого потенціалу	O ₁	Розміри землекористування в розрізі видів культур	Форма 2-ферм (річна). Основні показники господарської діяльності фермерського господарства	Форма 4-сг (річна). Посівні площі сільськогосподарських культур під урожай
	O ₂	Вибуття основних засобів	Звіт по основних засобах (дані з ІС:Бухгалтерія)	Звіт по основних засобах (дані з ІС:Бухгалтерія)
	O ₃	Прибуток (за видами діяльності)	Звіт про фінансові результати, форма №2м, р.030, 130, 150	Звіт про фінансові результати, форма №2, р.2090, 2190, 2290, 2350
	O ₄	Відрахування на соціальні заходи (ЄСВ)	Звіт про суми нарахованої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення, допомоги, компенсації) застрахованих осіб та суми нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування до органів Пенсійного фонду України	Звіт про фінансові результати, форма №2, р.2510 Звіт про суми нарахованої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення, допомоги, компенсації) застрахованих осіб та суми нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування до органів Пенсійного фонду України
	O ₅	Дебіторська заборгованість	Баланс, форма №1м, р.160+170+210	Баланс, форма №1, р.1125+1130+1135+1155

	O ₆	Зобов'язання (поточні та довготермінові)	Баланс, форма №1м, р.480+620	Баланс, форма №1, р.1595+1695
	O ₇	Собівартість реалізованої продукції	Звіт про фінансові результати, форма №2м, р.080	Звіт про фінансові результати, форма №2, р.2050
Індикатори етапу споживання елементів виробничого потенціалу	C ₁	Урожайність у рослинництві та продуктивність у тваринництві	Розрахунки Форма 2-ферм (річна). Основні показники господарської діяльності фермерського господарства	Розрахунки Форма №50-с-г. Основні економічні показники роботи сільгоспідприємств за 20__ рік
	C ₂	Собівартість одиниці виготовленої продукції	Калькуляції	Калькуляції
	C ₃	Амортизаційні відрахування	Звіт по основних засобах (дані з ІС:Бухгалтерія)	Звіт про фінансові результати, форма №2, р.2515
	C ₄	Довгострокові та поточні фінансові інвестиції	Баланс, форма №1м, р.040, 220	Баланс, форма №1, р.1030+1035, 1160
	C ₅	Капітал (за видами)	Баланс, форма №1м, р.380	Баланс, форма №1, р.1495
	C ₆	Активи (пасиви)	Баланс, форма №1м, р.280/640	Баланс, форма №1, р.1300/1900
	C ₇	Витрати (за видами)	Звіт про фінансові результати, форма №2м, р.020, 080, 090, 100, 140	Звіт про фінансові результати, форма №2, р.2050, 2130, 2150, 2180, 2250, 2255, 2270, 2300, 2550
	C ₈	Ціна споживання продукції	Калькуляції, праси, рахунки	Калькуляції, праси, рахунки

Наступним кроком у формуванні матричної моделі полікритеріальної діагностики відтворення виробничого потенціалу фермерських господарств є побудова базової універсальної (уніфікованої) матричної моделі. Ця форма допомагає обирати загальні економічні індикатори для досягнення діагностичних цілей. Стовпці матриці – це перелік загальних абсолютних економічних індикаторів залежно від етапів відтворення виробничого потенціалу. У рядках матриці розташовані діагностичні цілі. У відповідних комірках на перетині індикаторів та цілей вказується, які саме індикатори слід використовувати для реалізації діагностичних цілей чи для подальших розрахунків згідно з пропонованими методиками.

Основна ідея матричної моделі в розглядуваному ракурсі полягає в можливості вибору кожним суб'єктом діагностики репрезентативних економічних індикаторів відповідно до конкретних цілей діагностики. Тобто забезпечується уніфікація переліку та структури економічних індикаторів, що застосовуються різними суб'єктами діагностики в аналогічних цілях. Фрагмент розробленої матричної моделі діагностики відтворення виробничого потенціалу фермерських господарств представлено в табл. 2.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Тенденції у виборі економічних індикаторів на засадах пріоритетності та взаємовпливу, комплексності

та взаємозв'язку є логічно зумовленими, оскільки в сучасних умовах під час оцінювання функціонування підприємств неприйнятно керуватись лише одним критерієм ефективності діяльності, адже поширені ситуації, коли підприємства працюють рентабельно, але водночас є неплатоспроможними, є високотехнологічними, але збитковими тощо.

Діагностика відтворення виробничого потенціалу фермерських господарств – це система цільового оцінювання компонентів виробничого потенціалу на всіх етапах відтворення, виявлення тенденцій та перспектив відтворювального процесу на основі системи економічних індикаторів з метою прийняття фермером (чи уповноваженим органом) обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на ліквідацію проблемних моментів та слабких сторін у напрямку досягнення вищого рівня розвитку господарства.

Під полікритеріальною діагностикою відтворення виробничого потенціалу фермерських господарств слід розуміти концептуальну декомпозицію типових елементів системи (суб'єктів, об'єктів, цілей, економічних індикаторів, критеріїв, методів, методик), націлену на виконання властивих їм діагностичних функцій з метою створення для суб'єктів діагностики інформаційної бази та інструментарію досягнення діагностичних цілей різного рівня.

Уніфікована матрична модель добору економічних індикаторів діагностики відтворення виробничого потенціалу фермерських господарств

Цілі діагностики	Індикатори етапу виробництва елементів виробничого потенціалу			Індикатори етапу розподілу елементів виробничого потенціалу			Індикатори етапу обміну елементами виробничого потенціалу			Індикатори етапу споживання елементів виробничого потенціалу		
	B ₁	...	B ₁₁	P ₁	...	P ₈	O ₁	...	O ₇	C ₁	...	C ₈
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Елементні цілі												
1. Діагностика рентабельності капіталу (активів)												
2. Діагностика рентабельності власного капіталу												
3. Діагностика рентабельності реалізації продукції								***				
4. Діагностика рентабельності виробництва продукції		***										
...												
Часткові цілі												
діагностика фінансового стану підприємства			***									
діагностика кредитоспроможності			***									
діагностика виробничої діяльності												
діагностика інвестиційної діяльності												
...												
Комплексні цілі												
діагностика конкурентоспроможності господарства	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
діагностика інвестиційної привабливості	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
діагностика розвитку господарства тощо	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
...												

Запропонований підхід групування економічних індикаторів у таблиці-вказівнику перешкоджатиме маніпулюванню отриманими даними і сприятиме об'єктивності та співвимірності результативної інформації, оскільки забезпечить ідентичність порядку розрахунку економічних індикаторів відтворення виробничого потенціалу фермерських господарств для різних цілей відмінними суб'єктами діагностування.

Перспективними напрямками наукових розробок за досліджуваною проблемою може бути формування моделі рівня виробничого потенціалу фермерських господарств на основі врахування потенціалотворювальних чинників (конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості і розвитку підприємства) та розробки комплексної полікритеріальної діагностики шляхом визначення інтегрального рівня розвитку фермерських господарств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артеменко А. М. Організаційно-економічні основи розвитку фермерських господарств : монографія / А. М. Артеменко. – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – 272 с.
2. Василенко В. А. Теорія і практика розроблення управлінських рішень : навч. посіб. / А. В. Василенко. – К. : ЦУЛ, 2002. – 420 с.
3. Васильчак С. В. Формування та перспективи розвитку фермерських господарств [Електронний ресурс] / С. В. Васильчак, О. Р. Жидяк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.4. – С. 147–151. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/19_4/147_Wasylyczak_19_4.pdf.
4. Гетьман О. О. Економічна діагностика : навч. посіб. / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. – Київ : Центр навчальної літератури, 2007. – 307 с.
5. Горьовий В. П. Фермерство України: теорія, методологія, практика : монографія / В. П. Горьовий. – К. : ННЦ ІАЕ, 2007. – 540 с.
6. Костирко Л. А. Діагностика потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємства : монографія / Л. А. Костирко. – Харків : Фактор, 2008. – 336 с.
7. Мармуль Л. О. Ефективність підприємницької діяльності фермерських господарств : монографія / Л. О. Мармуль, О. Л. Гальцова. – К. : ННЦ ІАЕ, 2006. – 204 с.

8. Мельник О. Г. Системи діагностики діяльності машинобудівних підприємств: полікритеріальна концепція та інструментарій : монографія / О. Г. Мельник. – Львів : вид-во Львівської політехніки, 2010. – 344 с.
9. Омаров Ш. А. Діагностика результатів діяльності коксохімічних підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / Ш. А. Омаров. – Харків, 2008. – 20 с.
10. Сметанюк О. А. Економічна діагностика : навч. посібн. / О. А. Сметанюк. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2009. – 139 с.

*Л. Б. Гнатишин, О. С. Прокопишин,
Львовский национальный аграрный университет, г. Львов, Украина*

ПОЛИКРИТЕРИАЛЬНА ДІАГНОСТИКА ВОСПРОИЗВЕДЕННЯ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ПОТЕНЦИАЛА ФЕРМЕРСКИХ ХОЗЯЙСТВ: МЕТОДИЧЕСКИЙ ПОДХОД

Целью статьи является разработка методических рекомендаций по поликритериальной диагностике потенциала в управлении фермерских хозяйств с учетом особенностей его структуры и воспроизводственных процессов. Для решения поставленной задачи использованы методы: системный, матричный, графический. В статье уточнено понятие «диагностика», а также произведенная методика поликритериальной диагностики. Предложенные теоретико-методические разработки учитывают структуру и особенности потенциала фермерских хозяйств и дают возможность оценить перспективы их развития. Разработан алгоритм формирования и использования матричной модели поликритериальной диагностики в управлении воспроизведением потенциала фермерских хозяйств. Таблица-указатель для матричной модели выбора репрезентативных экономических индикаторов воспроизводства потенциала фермерских хозяйств Украины построена на базе информационных источников получения данных при упрощенной и полной форме учета и отчетности. Методологические принципы поликритериальной диагностики воспроизведения потенциала фермерских хозяйств разработаны на основе экономических индикаторов. Перспективными направлениями научных разработок по исследуемой проблеме может быть формирование модели уровня производственного потенциала фермерских хозяйств на основе учета потенциалобразующих факторов (конкурентоспособности, инвестиционной привлекательности и развития предприятия) и разработки комплексной поликритериальной диагностики путем определения интегрального уровня развития фермерских хозяйств. Проведение диагностики воспроизводства производственного потенциала на основе применения модели воспрепятствует фермеру (или уполномоченный орган) принять обоснованные управленческие решения направлены на ликвидацию проблемных моментов и слабых сторон в направлении достижения высокого уровня развития хозяйства.

***Ключевые слова:** диагностика; экономические индикаторы; фермерские хозяйства; матричная модель; потенциал; воспроизведения.*

*L. B. Gnatyshyn, O. S Prokopyshyn,
Lviv National Agrarian University, Lviv, Ukraine*

POLYCRITERIAL DIAGNOSIS OF REPRODUCTION OF PRODUCTIVE CAPACITY OF FARMS: METHODOLOGICAL APPROACH

The purpose of this article is to develop guidelines for POLYCRITERIAL diagnostic potential in the management of farms with the peculiarities of its structure and reproductive processes.

***Methodology of research.** To solve this problem the following methods are used: systematic, matrix, graphical. In this paper a concept of «diagnosis» and produced POLYCRITERIAL method of diagnosis.*

***Findings.** The proposed theoretical and methodological developments the structure and characteristics of potential farmers are taken into account and enable them to assess the prospects for development. Algorithm of the development and use of matrix models of polycrerial diagnosis in the management of reproduction potential farms. Methodological principles of polycrerial diagnosis in the reproduction potential of farms is developed on the basis of economic indicators.*

***Originality.** Promising areas of scientific research on investigated problem may be forming a model level productive capacity of farms regarding potentially renewable factors (competitiveness, investment attractiveness and enterprise development) and develop a comprehensive polycrerial diagnosis by determining the level of integrated farms.*

***Practical value.** Diagnosis playback of the productive capacity through the use of the model will help the farmer (or competent authority) make informed management decisions aimed at eliminating problematic issues and weaknesses towards achieving higher levels of economic development.*

***Keywords:** diagnosis; economic indicators; farms; matrix model potential play.*

Рецензенти: Великий Ю. В., д. е. н., професор;
Яремко Ю. І., д. е. н., професор.

